

Demokrasinin Özü*

Harry G. Barnes, Jr.**

Birkaç yıl önce, Şili'de Büyükelçi iken, Amerikanın, serbest piyasa politikalarını desteklemesine rağmen, Pinochet hükümetinden sonrasının insan hakları kayıtlarını nasıl eleştirebildiği konusunda Şilili iş yöneticilerinin sorularına sık sık muhatap oldum. 1980'lerin ilk yıllarında Hindistan'da, Hindistanlı politikacılar, Hindistan bu kadar demokratik iken, iş faaliyetleri üzerindeki hükümet sınırlamalarından dolayı, Hindistan hükümetini niçin eleştirdiğimizi sordular. Ve 1976'da Romanya'da, Amerika'nın bağımsızlığının 200. yılı üzerine hükümet denetimindeki televizyonda konuşma için nadir bulunan bir fırsat elde etmiştim. Bu dönem, Ceausescu diktatörlüğünün kökleştiği bir dönem idi. Açıkça yaşam, mülkiyet ve mutluluğu takip etme haklarının birbirinden ayrılmaz olduğu ve deney yapma ve şüphe etme konusundaki Amerikan hırsı konuları üzerinde durdum. Tam bir yıl önce Amerika, Romanya ile bir ticaret anlaşmasını müzakere etmiş ve bu çok sıkı denetim altında tutulan toplumda iş yapan Amerikan firmalarının kabul edilebilir bir eylem özgürlüğü elde edebilmeleri için çaba harcanmasında ısrarcı olmuştu. Benim ifadelerimin herhangi bir fark yaratıp-yaratmadığından emin olmasam da, bugünlerde özgür bir toplum ve serbest bir ekonomi

** Harry G. Barnes, Jr., *Romanya (1974-1977), Hindistan (1981-1985) ve Şili (1985-1988)'de Amerikan büyükelçisi olarak çalıştı.*

oluşturmak için uğraşan bu Romanyalıların, en azından, benim ifadelerime sonradan kulak vermiş olabileceklerini düşünmek istiyorum.

Bu örnekler, demokrasi ile serbest piyasa arasındaki önemli bir bağlantıyı ortaya koymaktadır. Bu bağlantının belirli yönleri, ülkeden ülkeye değişmektedir; standart bir model bulunmamaktadır. Standart olması için ihtiyaç duyulan şey, demokrasinin özünün anlamlı bir seçme özgürlüğünün bulunmasını kabul edilmesidir. Seçme özgürlüğünün bir yönü serbest seçimler biçiminde; bir başka yönü, çeşitli konularda farklı dünya görüşleri konusunda haber alma ve bunları ifade etme özgürlüğü şeklinde; bir (diğer) yönü (de), kendi dostlarını seçme ve herhangi bir keyfi ve yersiz hükümet denetimi olmadan çeşitli faaliyetlere katılabilme özgürlüğüne sahip olma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu faaliyetlerin çoğu, doğası gereği iktisadî nitelikli olacaktır ve (bu da) çözüme götürücü piyasa sayesinde tüketicinin (ortaya çıkması) demektir.

Bazı insanlar, Şilililer buna (iyi) bir örnektir, eğer insanlar düşünceler arasında değil de, sadece ürünler arasında seçim yapabilecekler ise, serbest piyasa ekonomisi felsefesinin sorunsuz bir şekilde varlığını devam ettiremeyebileceği fikrini, anlaşılması güç bir şey olarak kabul ederler. Demokratik Hindistan, siyasî fikirler arasındaki yoğun tercihlerin iktisadî alanla örtüşürülemediği yerlere bir örnektir.

Ceausescu'nun Romanya'sı, sınırlı özgürlüğün bile Romanyalılar arasında hızla yayılan bir şey olduğu görüldüğü için, yabancı firmalara daha fazla eylem alanı için izin vermekten korktu.

Kısaca, demokrasi keyfi bir şekilde bölünmez. Demokrasi, yöneti(şi)m veya iktisadî düzenlemeler yapmak için bir şekil veya model seti değildir; aksine, demokrasi, insanların değişen ihtiyaçlarını karşılamak için tercih etme seçenekleri sunan, sorun çözücü bir sistemdir.

Bu durum, bir ülkenin demokrasiyi nasıl elde edeceği ve ekonomisini (dış dünyaya) nasıl açacağı sorusunu gündeme getirmektedir. 1980'lerin ilk yıllarına kadar bu sorunun cevabı, örneğin, ülkenin gelişmesi önemli ölçüde, başta Amerika'da icat edilenler olmak üzere, yeni ve daha karmaşık teknolojilere ulaşma imkanının olmamasından dolayı artan ölçüde engellenen Hindistan'daki hükümet yetkilileri ve iş (alemi) liderleri için açıktı. Ayrıca, Amerikan Hükümeti bu tür teknolojilerin ihracatına onay vermeye, Hindistan'ın Sovyetler Birliği ile yakın bağlarından dolayı, isteksiz idi. Her ne kadar her iki ülke, demokrasinin teşvikini de içeren birçok ortak menfaate sahip olmuş oldukları sonucuna varmış olsalar da, bu durum böyle idi. Uzun süren görüşmelerden sonra, iki ülke, tabî ki özellikle ticarî bakımdan iki ülke arasındaki ilişkiler için önemli bir artış sağlayan bir teknoloji transferi anlaşması konusunda uzlaştı.

Romanya, doğruyu söylemek gerekirse, hâlâ 1980'lerin yoğun baskılarının ve 1989'ların sonunda Ceausescu diktatörlüğünün aniden devrilmesinin şokunu yaşayan bir devlettir. O dönem mirasının bir parçası olarak, Romanya'da hâlâ çok büyük (Ceausescu her şeyi büyük ölçekte olmasından hoşlandı) ve önemli ölçüde verimsiz endüstriler vardır. Plânlar, eğer uygulanamaz durumda ise, anılan endüstrilerdeki şirketlerin ya özelleştirilmesi ya da iflasa sürüklenmesi gündeme gelir. Aynı zamanda, işsizlik artıyor ve insanlar eski rejimin düşürülmesinden çok az fayda sağladıklarını düşünüyorlar. Reformun hükümetteki plânlayıcıları halk desteğinin ne kadar hayafı olduğunu anlıyorlar; fakat onlar, çok yavaş veya çok hızlı hareket etmekle itham ediliyorlar. İhtiyaç

duyulan şey, Romanyalıların, süreci ve kumanda ekonomisinden ayrılarak iktisadî yeniden uyumun sancılarını anlamalarına yardımcı olmak için, uzun dönemli bir eğitim çabası içine girmeleridir.

Paradoksal bir şekilde, belki, değişim sürecini kolaylaştırmanın önemli bir yolu katılım ve fikirlerin dolaşımı için daha fazla fırsat verilmesini sağlamaktır. Bundan dolayı ilk yerel seçimlerde, insanlar, sadece kendileri için atanmış olanları değil de, kendi temsilcilerini seçerler. Bağımsız bir televizyon istasyonunun kurulması buna önemli ölçüde yardım edebilir. Kendisine düşen görevi bilen Romanyalılar, güçlü olmak için devam edeceklerdir; fakat onlar, yönetenlere ve değişim sürecinde bir fikre sahip olmak için kabiliyetlerine daha fazla güven duymayı istiyorlar.

Komünist rejimlerin çöküşü, serbest piyasa fikrinin yayılmasının lehinde inanılmaz bir iklim oluşturmuştur. Ve henüz, insanlar öğreniyor oldukları için, yeni bir iktisadî sistemin inşası, olağanüstü zor ve karmaşıktır. Gerçekten etkili olabilmek için, bütün toplumun yararına, demokratik yapıların desteklenmesine ihtiyaç vardır; bunların başında rekabet ve bireysel teşviklerle birlikte serbestçe teşkilatlanabilme ve (düşüncelerini) özgür ifade edebilme gelmektedir. Hâlâ devam eden aşırı devlet denetiminin, özel sektörün demokratik gelişmeye katkıda bulunma kabiliyetini sınırlandırdığı ve ya iş liderlerinin, serbest bir piyasa için gerekli olan daha açık bir topluma sahip olmaları gerektiği şeklindeki sorumluluklarını henüz anlamamış oldukları başka bir çok ülke bulunmaktadır.

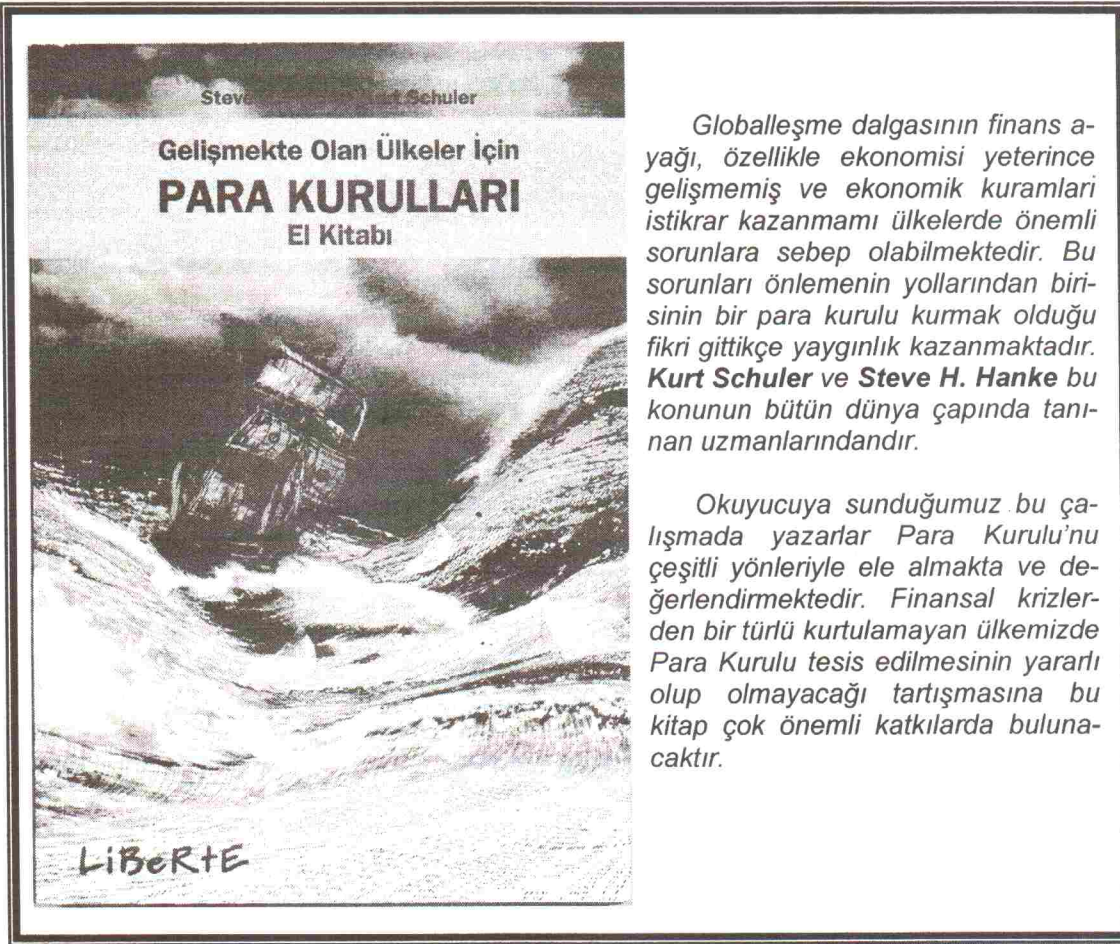
Daha geniş bir bağlamda özel sektörün daha fazla rol almasını ve bu geniş bağlam içerisinde, bütün toplumda demokrasinin güçlendirilmesi için daha fazla sorumluluk üstlenmeyi teşvik etmek, sürekli ve önemli bir çabayı gerektirecektir. Görünürde farklı gibi görülen Şili, Hindistan ve Romanya gibi ülkelerin karşılaştırılması, demokrasinin, bir özel sektörün doğması için önemli şart olduğu ve bir özel sektörün doğmasının demokrasinin özü olduğu kanaatinin oluşmasını sağlar. Bu yaklaşım içinde, sendikalar ve diğer gönüllü derneklerle birlikte iş alemi, ortak belirleyici (neden)dir.

Eğer tercih, ifade ve teşkilatlanma özgürlükleri varsa, onların hepsi, kendi menfaatlerini geliştirme imkanına sahip olurlar. Toplumun bir kesiminin, diğer kesimler baskı altında tutulurken, sonsuz bir şekilde özgür olabileceğini düşünmek mantıksız bir düşüncedir. Toplumdaki bütün unsurlar için daha fazla “alan” yaratılması, anılan özgürlüklerin devamını garanti altına alır.

* “The Essence of Democracy”, *Economic Reform Today*, 1991/1.

Bu yazı Center for International Private Enterprise’in (CIPE) katkılarıyla çevrilmiş ve yayınlanmıştır.

Çeviren: Yusuf Şahin

Globalleşme dalgasının finans ayağı, özellikle ekonomisi yeterince gelişmemiş ve ekonomik kuramları istikrar kazanmamış ülkelerde önemli sorunlara sebep olabilmektedir. Bu sorunları önlemenin yollarından birisinin bir para kurulu kurmak olduğu fikri gittikçe yaygınlık kazanmaktadır. **Kurt Schuler** ve **Steve H. Hanke** bu konunun bütün dünya çapında tanınan uzmanlarıdır.

Okuyucuya sunduğumuz bu çalışmada yazarlar Para Kurulu'nu çeşitli yönleriyle ele almakta ve değerlendirmektedir. Finansal krizlerden bir türlü kurtulamayan ülkemizde Para Kurulu tesis edilmesinin yararlı olup olmayacağı tartışmasına bu kitap çok önemli katkılarda bulunmaktadır.